

ברכות

פרק א'

זמן שכיבה. והלכה כר' בון גמליאל שגם חכמים מודים לו, ולא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

ומיהו לכתחילה משהגיע עונת קריאת שמע של ערבית דמתניתין, דהיינו מצאת הכוכבים, אסור לסעוד, וכל שכן לישון, עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל.

מעשה שבאו בניו מבית המשתה. אמרו לו: לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר, תייבין אתם לקרות.

מעשה שבאו בניו מבית המשתה - בני רבן גמליאל שמעינהו לרבנן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה:

הא דפליגי רבנן עלך, דוקא קאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דילמא רבנן כוותך סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה?

ואמר להו: רבנן כוותי סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה, ותייבים אתם לקרות.

ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר - הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר.

ולא זו בלבד - כולה מילתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו.

הקטר חלבים - של קרבנות, ואברים של עולת תמיד של בין הערפים שגזר דמו ביום, מצוה להעלות הנתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ו' א)

ברכות

פרק א'

מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתו, עד סוף האשמורה הראשונה - דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות.

משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתו - כהנים שנטמאו וטבלו, אין יכולים לאכול בתרומה עד שיעריב שמשן, דהיינו צאת הכוכבים.

והא דלא תני משעת צאת הכוכבים, מילתא אגב אורחיה קא משמע לך, שאם נטמאו הכהנים בטומאה שטהרתן תלויה בקרבן, כגון זב ומצורע, אין הפירה מעפכתו מלאכול בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ב ז) "ובא השמש וטהר, ואחר יאכל מן הקדשים" - ביאת שמשו מעפכתו מלאכול בתרומה, ואין פירתו מעפכתו מלאכול בתרומה.

עד סוף האשמורה הראשונה - שליש הראשון של הלילה, שהלילה נחלק לשלש משמרות. ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע ושכיבה, ולא קרינא ביה "בשכבך".

ומקמי צאת הכוכבים נמי, זממא הוא ולא זמן שכיבה, והמקדימים וקורים קריאת שמע של ערבית מבעוד יום, סומכים אהא דרבי יהודה, דאמר לקמן בפרק תפילת השחר "תפילת המנחה עד פלג המנחה", שהוא שעה ורביע קודם הלילה, וקיימא לן דעבד כרבי יהודה עבד, ומיד כשפלה זמן המנחה, מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית.

רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר.

עד שיעלה עמוד השחר - דכל הלילה מקרי

ברכות

פרק א'

"היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר".

וכל הנאכלין ליום אחד - כגון תודה וחסאת ואשם וכיוצא בהם שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר, והוא המביא לידי נותר.

אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

אם כן למה אמרו חכמים עד חצות - בקריאת שמע ובאכילת קדשים. אבל בהקטר חלבים ואברים לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמצותו בלילה, כשר כל הלילה.

כדי להרחיק את האדם מן העבירה - שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת. וכן בקריאת שמע, שלא יאמר עדיין יש לי שהות ומעבור עונתה.

מאימתי קורין את שמע בשחרית? משיכיר בין תכלת ללבן. רבי אליעזר אומר בין תכלת לכרתי.

בין תכלת ללבן - בין חוטי תכלת לחוטי לבן שפציצית. פירוש אחר: גיזת צמר שצבעה תכלת, ויש בה מקומות שלא נקלט הצבע ופה ונשאר לבן.

בין תכלת לכרתי - צבע התכלת קרוב לגוון של כרתי - כרישין, שקורין פורוש בלעז.

וגמרה עד הנץ החמה. רבי יהושע אומר עד שלש שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות.

עד שלש שעות - ביום, עד סוף שעה שלישית, שהוא רביע היום בזמן שהימים והלילות שווים. ולעולם זמן קריאת שמע הוא עד רביע היום, בין שהימים ארוכים בין קצרים.

וכן הא דתנן לקמן (פרק ד' משנה א') "תפילת השחר עד ארבע שעות ביום", היינו עד שליש היום. וארבע שעות דנקט, לפי ששליש היום הוא ארבע שעות בזמן שהימים והלילות שווין.

ברכות

פרק א'

וכל מקום שנזכר במשנה כך וכך שעות ביום, על דרך זה אתה צריך לחשוב ולדון. זו הבנתי מפירושי הרמב"ם, ונתקבל לי.

וטעמא דרבי יהושע דאמר עד שלש שעות ביום, שכן דרך בני מלכים שאין עומדין ממייטתן עד סוף שעה שלישית, ורחמנא דאמר "ובקומך" - עד שעה שכל בני אדם עומדים ממייטתן קאמר. והלכה כרבי יהושע.

ומיהו לכתחילה צריך לכונן לקרות קריאת שמע עם הנץ החמה, כמו שהיו הנותיקים עושים.

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד - פאדם הקורא בתורה.

לא הפסיד - כלומר: לא הפסיד מלברך לפניו ולאחריו, אלא אף על פי שעברה עונתה, קורא ומברך לפניו ולאחריו.

פאדם הקורא בתורה - אף על פי שלא יצא ידי חובת קריאת שמע בעונתה, יש לו קיבול שכן קורא בתורה.

בית שמאי אומרים: בערב כל אדם יטו ויקראו, ובבוקר יעמדו, שנאמר: "ובשכבך ובקומך".

יטו - על צדיהם, דכתיב: "בשכבך" - דרך שכיבה.

יעמדו - דכתיב: "ובקומך" - דרך קימה.

ובית הלל אומרים: כל אדם קורא פזרכו, שנאמר: "ובלכתך בדרך".

פזרכו - בין בקימה, בין בשיבה, בין בשכיבה, בין בהליכה.

אם כן, למה נאמר "ובשכבך ובקומך"? בשעה שבני אדם שוכבים, ובשעה שבני אדם עומדים.

אמר רבי טרפון: אני הייתי בא בדרך, והייתי לקרות כדברי בית שמאי, וספנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו: כדי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל.

כדי היית - ראוי היית ליהרג, ואם היית מת

ברכות

פרק א'

ממש, אלא שְהִלְבֵּינוּ שְׁעֲרוֹתָיו יוֹם שְׁמִינוּ אוֹתוֹ
נָשִׂיא, כְּדֵי שִׁירָאָה זָקֵן וְנָאִוִי לְנִשְׂיָאוֹת, וְאוֹתוֹ
הַיּוֹם דָּרַשׁ בֶּן זֹמָא מִקְרָא זֶה.

וְלֹא זָכִיתִי - לֹא נִצְחָתִי לַחֲכָמִים. וְדוּמָה לוֹ
בְּשׁוֹ"ס בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוֹתִים (נדה לח:): "בְּהָא זָכִינְהוּ
רַבִּי אֱלֶעָזָר לְרַבְּנָן" - כְּלוּמַר: נִצְחָם.

ברכות

פרק א'

הָיִיתָ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשֶׁךָ.

ה בְּשִׁמְרָא מְבֻרָךְ שְׁתִּים לִפְנֵיהֶּ וְאַחַת לְאַחֲרֵיהֶּ,
וּבְעָרְבָ שְׁתִּים לִפְנֵיהֶּ וְשְׁתִּים לְאַחֲרֵיהֶּ - אַחַת
אַרוּכָה וְאַחַת קְצָרָה.

שְׁתִּים לִפְנֵיהֶּ - "יוֹצֵר אוֹר" וְ"אַהֲבָה".

וְאַחַת לְאַחֲרֵיהֶּ - "אַמֶּת וְיִצִּיב".

וּבְעָרְבָ מְבֻרָךְ שְׁתִּים לִפְנֵיהֶּ - "מַעְרִיב
עָרְבִים" וְ"אַהֲבַת עוֹלָם".

וְשְׁתִּים לְאַחֲרֵיהֶּ - "אַמֶּת וְאַמוּנָה"
וְ"הַשְׁכִּיבֵנוּ".

אַחַת אַרוּכָה וְאַחַת קְצָרָה - אֲשֵׁתִים שֶׁלִּפְנֵיהֶּ
קָאִי: "יוֹצֵר אוֹר" אַרוּכָה - שְׁפוֹתַחַת בְּ"בְרוּךְ",
וְחֹתֶמֶת בְּ"בְרוּךְ". וְכֵן "מַעְרִיב עָרְבִים".
"אַהֲבָה" קְצָרָה - שְׁחֹתֶמֶת בְּ"בְרוּךְ", וְאַיְנָה
פּוֹתַחַת בְּ"בְרוּךְ".

מְקוֹם שְׁאֲמָרוּ לְהֶאֱרִיךְ, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר,
לְקַצֵּר, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהֶאֱרִיךְ. לְחֶתוּם, אֵינּוּ רִשְׁאֵי
שֶׁלֹא לְחֶתוּם, וְשֶׁלֹא לְחֶתוּם, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְחֶתוּם.
לְחֶתוּם - בְּ"בְרוּךְ".

שֶׁלֹא לְחֶתוּם - כְּגוֹן בְּרַכַּת הַפִּירוֹת וּבְרַכַּת
הַמְצוֹת.

ה מִזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת.

מִזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת - פְּרִשְׁת
צִיצִית אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּקִרְיַת שְׁמַע שֶׁל עָרְבִית.
וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לִלְלָה זְמַן צִיצִית, דִּקְתִּיב:
"וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ" - פֶּרֶט לְכִסּוֹת לִלְלָה, אוֹמְרִים
אוֹתָהּ בְּלִילָה מִפְּנֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם שְׁבָה.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרִי אֲנִי כְּבֹן
שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שְׁתֵּאמֹר יְצִיאַת
מִצְרַיִם בְּלִילוֹת עַד שֶׁדָּרְשָׁהּ בֶּן זֹמָא, שְׁתֵּאמֹר
(דברים ט"ז ג) "לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ": "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַיָּמִים,
"כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַלִּילוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:
"יְמֵי חַיֶּיךָ" - הָעוֹלָם הַזֶּה, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" -
לְהִבְיָא לִימּוֹת הַמְּשִׁית.

כְּבֹן שְׁבָעִים שָׁנָה - הָיִיתִי נִרְאָה זָקֵן וְלֹא זָקֵן